

KRASZTEV PÉTER

Antiszkeptikus hatás, avagy Nádja és az irodalmi léleklátás
(a szabadnapos antropológus feljegyzéseiből)

KRASZTEV Péter
Ismét újra kell
születnünk
(A szimbolista
irányzat a közép-
és kelet-európai
irodalmakban)
Balassi, 1994

Mítosz, semmi más
(Irodalom, film,
hétköznapok Közép-
és Kelet-Európában)
Seneca, 1997

Drakula
(e-book)
ahonapkonyve.hu

„A Balkán köldökén”
Magyar Lettre
Internationale, 16

„Hétköznapi
töröklet”
Magyar Lettre
Internationale, 29

„A szabadnapos
antropológus jegy-
zeteiből”
Magyar Lettre
Internationale, 95,
96, 97, 98, 99

(Ivan Krastevvel)
„Mindig a másik a
Balkán”
Magyar Lettre
Internationale, 27

(szerk.)
A mutáns
egzotikum
(Bolgár
posztmodern
esszék)
2000 – Orpheus,
1993

(szerk.)
Az öskönyv
(Mai albán
elbeszélések)

(szerk.)
Halott világok –
lehetséges világok
(Lengyel esszék)
Seneca, 1994

(szerk.)
Tarka ellenállás
Napvilág, 2013

A 19. század ötvenes éveiben, a bukott forradalmak után csalódott három liberális német tudós, Ludwig Büchner fizikus, Jacob Moleschott fiziológus és Karl Vogt biológus meghirdették a materialista tudomány doktrínáját, melynek hatása a mai napig meghatározza a tudományosság kritériumait. Az egyik kimondta az emberi lény kizárólagosan anyagi természetét, a másik tagadja a testtől független tudat létezését, a harmadik isten és a teológia kiiktatása a tudományos diskurzusból. Ha úgy tetszik, paradigmaváltás, de nevezhetjük forradalomnak a természet- és társadalomtudományokban; azóta minden egyes ellenállási kísérlet szánalomba, vagy nevetségbe fulladt, a tudás gyarapítása és birtoklása csakis ezen feltételek teljesítésével képzelhető el, ezek az ismérvek lettek a világot azóta átszövő modernizációs hatások fokmérői. A „modernizációnak alvetett” kultúrák szempontjából azonban ez egy tipikusan 19. századi evolucionista, eurocentrikus, dőlőfős, domináns, kizárólagos, kompromisszumot nem ismerő, elnyomó szemlélet, mely egyedül a saját valóságát ismeri el létezőnek, és önmagán kívül mindennel szemben szkeptikus. Súlyos vádak ezek, pedig valószínűleg nem az idő járt el felette, hanem a régi, forradalmian harcias reflexeit nem bírja kinőni: intellektuálisan rég megnyert mindent ezen a világon, és talán már megengedhetné magának, hogy tudomást vegyen a rajta kívül létező apró valóságokról. Egy antropológus például lépten-nyomon ilyenekbe ütközik, ami egy pár régi fénykép apropóján jutott eszembe.

1996. márciusa, Vaklinovo, világvégi, bolgár muszlimok lakta falu Rodope déli lejtőin. A képen Aszibe, kalácsképű, meghatározhatatlan korú asszony, kendőben, talpig népviseletben. Kérdeztem tőle, hogy jött neki ez az egész. „Egyszer csak felállok ott a mezőn és látom, előttem egy fehér ember. Megijedtem, lehajtottam a fejem, de az nem mozdul. Azt mondja: Átadok én neked valamit. Átvesszed-e?” „Nem én” feleltem, mert csak félttem azért. Elkezdünk hazakodni, de úgy, hogy belekékült a kezem. Aztán arra járt valaki, hazahozott a szekerén. Itthon megkérdeztem a hodzsától, mi volt ez. Azt mondja a hodzsza: „Mások száz évig várnak erre, te meg ki se vártad, hogy odaadja azt a valamit. Ez volt isten küldötte.” Azóta, ha valaki nálam jár és kérdez valamit, felírom a nevét, éjszaka pedig ő megint eljön, és elmondja nekem a választ a kérdésre. Ha valakin rontás van, és nálam hagyta a nevét, amikor éjjel jön a fehér ember, és beszélgetek vele, olyan mintha filmszalagon látnám keresztül-kasul az illető egész szervezetét. Így aztán már meg is gyógyíthatom.”

Eddig tartott a rögzített felvétel. Megkérdeztem, latin vagy cirill betűkkel listázom neki a családtagjaim nevét, azt felelete, a fehér embernek (értsd: dzsin) ez mindegy. Felírtam latin betűkkel, hadd gyakoroljon az a szellem, gondoltam, és megígértem, hogy másnap a városból telefonálok. Búcsúzóul még figyelmeztetett, hogy elég, ha csak a nevek egyikén van rontás, akkor elfeketedik az egész, és semmit nem tud mondani. Pénzt nem kért. Alighanem tudta, hogy az az igazik nem mondanak összeget, ha kapnak, elfogadják. Valamiscikét azért tettem le neki. Másnap reggel felhívtam, semmit sem tudott mondani: alulról a második név befeketedett. Nem tudta felolvasni a nevet, nem ismeri a latin betűket. De emlékeztem, a két éves gyerek; ilyenkor mi van? Hát ott, ahol

laksz, mondta, sütsz egy cipót, de te magad. Elviszed a paphoz, felszentelteted. Utána kimész vele a temetőbe, és hét ismeretlen között elosztogatod, de biztosnak kell lenned benne, hogy megesszik, különben nem ér semmit az egész. Ja, majd Farkasréten a budai gyászolók szeme láttára megszegek egy langyos veknit, és rábeszélem őket, hogy egyék meg. Meg a hazai pap, aki megszenteli a friss süteket. Mondtam, hogy miféleképpen nincs temetői évészet, és a papok se áldanak kenyeret szíre-szóra. Szinte hallottam, amint megvonja a vállát a vonal túlsó végén. Nem volt több ötlete. Én pedig beletörődtem, hogy Lévi-Straussnak most is igaza van: a mágia kötelezően hárompólusú viszonyrendszer, mely csak akkor működik (pszichológiai gyógymódként, mondja ő), ha a sámán (vagy mágus, jelen esetben látó) a beteg és a közösség a társadalmi közmegegyezés keretein belül maradnak. Aszibe rítusa végrehajthatatlan abban a közegben, ahol a hétköznapjaimat töltöm, tehát közmegegyezés híján ő nem számít mágusnak, és betegség sincs, hiszen a látó által észrevételezett rendellenességet is csak az ő társadalmi közegében ismerik el konszenzussal annak. Se rontás, se oldás a hitetlenek földjén.

Egy próbát még Lévi-Strauss is megér. A gyerekekkel a karomon meglátogattuk Annuskát, a pesti gyógyító-látó adatközlőmet. Még be se léptünk, már csóválta a fejét, hogy ejnye, szemverés... Annuska eredetileg biológus, a kijevi „roxfortban”, azaz természetgyógyászati főiskolán végzett, keresztény, és egész életében városban élt, kulturálisan vagy közösségileg nem is állhatna távolabb Aszibétől. Meg is mutattam neki a róla készült videofelvételt, utálkozva fordította el tőle a fejét, mondván, ennek az asszonynak nincs is aurája, a kevés, ami van neki, olyan szürke, mint a föld, gonosz erők forgolódnak körülötte. Na, de a gyerek, mondom, mit jelent rajta a rontó szem? Pár hónapja valaki akaratlanul csúnyán vagy irigykedve nézhetett rá, ez átütötte az auráját, és most nem áramlik rendesen az energiája, feleli. És? – kérdezem. Semmi különös, előfordulhatnak kisebb rendellenességek, szorulás, felriadás álmában, fejfájás, de nincs gond, két perc alatt leveszi róla; és már körözött is előtte egy égő gyertyával, meg mormolta az igéit; ő angyalok segítségével gyógyít. „És akkor nem kell elvinnem a kenyeret megszentelni, meg a temetőben szétoztogatni, lejött minden rendesen a gyerekről?” – érdeklődtem. Aszibe nézhetett ennyire furcsán, amikor megtudta, hogy nem minden keresztény helyen esznek a temetőben és szentelnek a papok kenyeret. De hiába éltek két nyelvi/fogalmi rendszerben, egymástól ezer kilométerre, és gyakorlatilag mindenben egymás ellentettjei voltak (tanult-tanulatlan, városi-falusi, fiatal-idős stb.), egy közös pont azért akadt: minden ráutalás nélkül észrevettek valamit, amit mások nem. Ilyen ez, nevette el magát Annuska, amikor erről kérdeztem, ugyanarról beszélünk, csak mindenki a maga módján. Vagyis korunk mágusai csak eszközként használják a saját társadalmi közegük fogalmait és szokásait, ettől más és más a kívülállóknak szóló mese, de e fölött (vagy alatt) létezik egy közös lényeg, ami nem fejezhető ki racionális nyelven: az csak működik. Annuska szavaival: a dolgok azért vannak úgy elmondva, ahogy, mert ha másképp mondanám, akkor az mást is jelentene. Jelentsen ez bármit is.

„Látjuk, a varázsló lélektana nem egyszerű” – sóhajt fel Lévi-Strauss (a *Strukturális antropológiában*), de a szkeptikus értelmező is csak vele sóhajt, mert sok választása nincs: vagy elegánsan kiséttél a kontrollálhatatlan játszmából, mint tette azt az „egyszerű, noha kellemes fiatalember”, egy bizonyos Hans Castorp a *Varázshegy* utolsó fejezetében, vagy feladja pozícióit, és beleveti magát az ezotéria ingoványába. Kompromisszumos, harmadik megoldás nem körvonalazódik. 1922 telén Thomas Mann egy csapat német értelmiséggel és művésszel együtt nézte végig Albert von Schrenck-Notzing báró spiritiszta „kísérleteit” Willivel, a médiummal, és bevalottan előítéletek nélkül igyekezett belépni a „laboratóriumba”: „Szkeptikus vagyok, az igaz, de oly szkeptikus, aki szívesen látja, ha valami csakugyan létrejön... De talán épp ez a legmélyesegesebb és legvégtetesebb székszis?” Utólag is érthető, hogy a röpködő tárgyak, a megidézett szellemek, a transzba esés hókuszpókusz volt, Thomas Mann nem látott olyan varázslatot, aminek felfejthető a bonyolult lélektanát. Az efféle mutatóanyagot az ember könnyű szívvel otthagya: ha egy regény főszereplője, akkor kiséttél a teremből, ha pedig szerző, akkor ír egy ironikus esszét *Willi, a médium* címen. És megnyugtatóan érvényben marad Lévi-Strauss – valamint lényegében Weber, Durkheim, Mauss és a többi klasszikus társadalomtudós – álláspontja, miszerint a mágia csak a közös kódrendszerben élő közösségekben belül működik. De mit lett volna, ha Thomas Mann történetesen olyan helyre keveredik, ahol „valami csakugyan létrejön”? Még a székszisben is kételkedni: nem ez lehet a belépő egy harmadik megoldáshoz?

2012. július 27, Brodilivo falu, Sztrandsza hegység, Dél-kelet Bulgária. A fénykép elveszett, az aktuális telefontárcsere áldozatául eshetett, pedig ott biztos fotóztam. A Szent Pantelejmon kápolna és a csodaforrás melletti réten egy tucatnyi ember ül körül egy asztalt, sűrűn emelgetik a poharukat, mögöttük parázson sült a hús. Leültetnek, marasztalnak: a védőszent napján ez mindenkinek kijár, aki megjelenik. Illendőségből gyűjtök egy gyertyát a kápolnában. Az ajtóban megállít egy ötvenes asszony, elmeséli a fia balesetét, ahogy a szakadék előtt az autó fennakadt egy faágban. Tudom, feleltem, utána álmodban megvilágosodtál, hogy szent Petka tett csodát, és tiszteltére felkutatattál a környéken egy elásott csodaforrást. A kötegni gyertya majdnem kiesett a kezéből, életében akkor látott először. Olvastam a történetedet Lilia Sztarava könyvében, mondom, azért jöttem, hogy megnézzem az ünnepeteket, amit leír benne. Lassan megnyugodott, hogy se kém, se úfó nem vagyok, majd elárulta: itt van a faluban Nádja, akiről szintén szól egy fejezet a könyvben.

Így találkoztam először Nádjával, a látóval. Igazából Nadire a neve, török, de egyszerre hisz minden létező istenben. Valójában kiírta magát a társadalomból, csak önkéntes munkát végez: rodilovóban is egy művészeti gyerektáborban mindenes és salsza tanár, de ott-hon, Ruszében is ingyen szervez kulturális programokat a könyvtárnak. Soha senkitől nem kér pénzt, ha adnak, hálás, de nem csap maga körül hírvért. A bolgár és a török az anyanyelve, de hallottam beszélni oroszul, és mivel sokat van a gyerekeinel Németországban, németül is megtanult valamennyire. Apró, csontos asszony, aki már csak a koránál fogva is átment az összes megaláztatáson, amit a bolgár állam az államszocializmus idején a kisebbségére mért, de ez semmilyen keserűséget vagy gyűlöletet nem váltott ki belőle, egyszerre kötődik minden felekezethez és nemzetiséghez. A „látáshoz” csak egy keresztnevet és egy születési dátumot kér, onnan

tól – ahogy mondja – rácsatlakozik az információs adatbázisára, és dől belőle az okosság. Nincsenek éjszaka settenkedő dzsinnek, angyalok és auralátás, csak egyetemes „energetikai mező”, amit minden élő és élettelen által kisugárzott rezgések hoznak létre, egyfajta transzcendens internet, ahol névvel-dátummal megguglizunk valamit, és azt Nádja rögtön látja. Ez egy nyelven túli valóság, mondja, nagyrészt képekből áll, amiket ő viszszaalakít nyelvvé, hogy elmondható legyen. Nyilván ő, és a generációjához tartozó látók már sokat olvasnak magukról, főleg orosz forrásokat – számtalan panaszt hallani, hogy az „orosz iskola”, azaz a „látnoktanfolyamok” megmételtyezik az autentikus népi vajákosságot –, ahol a múlt század kilencvenes éve óta többen dolgoznak azon, hogy összeboronálják Vernadszkij, Csizsevszkij és Ciolkovszkij fizikáját a 19. és 20. század fordulójának ortodox keresztény metafizikájával. Ebből a katyvaszból keletkezett például a 90-es évek elején Vlail Kazancejev (akadémikus) elmélete a földi energia „biotikus körforgásáról”, amit az ezoterikus elméleti szakemberek nagy előszeretettel használnak magyarázatként az összes parapszichológiai dribli magyarázatához. Az, mondjuk, tényleg különös, hogy az internet feltalálása előtt már megvolt fejben a koncepció, vagy az igény, a technológia csak megvalósítani látszik a misztikus ábrándot. Azóta ez vált a kicsit is tájékozott látók fő önértelmező narratívájává, kiszorította a fehér embereket és egyéb kósa energiákat, megteszik nekünk, külsősöknek azt a szívességet, hogy számunkra is elérhető metaforát használnak. *Internet of things*, nevezi meg Jeremy Rifkin amerikai ökoguru és az EU új gazdaságfilozófiájának egyik szellemi atyja egészen más kontextusban a maga látomását a világ közeli jövőjéről, a totális globalizációról, ahol a világháló mindenre kiterjed, minden megosztható lesz rajta és minden előállítható általa. Ugyanazt a vizionálják, csak mindenki a maga módján – mondhatnám ezúttal Annuska után szabadon –, holott csak annyi történt, hogy a látók a mesei/mágikus fogalomköréből felzárkóztak a globális világháló diskurzushoz a jobb érthetőség kedvéért.

2013. július, újra Brodilovo. Hárman ücsörgünk Nádjával a gyerekábránd kertjében, a táborvezető kedélyesen ugratja Nádját, hogy pattintsa már ki az antennáit, csatlakozzon fel a földöntúli internetre, és derítse ki, mit főznek vacsorára. Bemelegítésnek megmondom neki a születési dátumomat. Öreg lélek vagyok, deríti ki, még egy-két inkarnáció, és beérkezem a fénybe, szóval figyeljek, el ne szúrjam így a végén. Az egészségemről is csupa jó, a gyenge pontom a légutak, mondja, ami attól van, hogy olyan két-három éves koromban kis híján behaltam egy légúti betegségbe, ettől volt az allergiám és kapom meg gyakran a légcsőhurutot. Na, ez marhaság, ilyen soha nem volt, mondtam, amire csak megrándította a vállát, és mondta tovább. Ezt-azt eltalált, mondott dolgokat a jövőről is, nyilván, fából vaskarika. Már nem is figyeltem rá, ez se az a pillanat, gondoltam, amikor „valami létrejön”. Aztán kérdeztem barátokról, ismerősökről, akinek tudtam a születésnapjukat, időnként elképesztő részleteket tudott róluk, de mind olyat, amit én is ismertem, pontosan azokat a kifejezéseket használta, amiket már én is megfogalmaztam az illetőről. Mintha a fejemből szedte volna ki a képeket, és saját fogalmaival visszadobta volna nekem. Jósolt politikáról: azt mondta, amit szerettem volna hallani. Mint utóbb kiderült, a jövőt soha, de még véletlenül sem találta el. Ez megnyugtató.

Másnap felhívtam telefonon, és bocsánatot kértem tőle. Már eljöttem Brodilovából, amikor eszembe jutott, hogy anyám mesélt egy gyerekkori tudógyulladásomról,

amikor a patikában lejárt antibiotikumot adtak, és mivel két napig nem hatott, félholtan vittek be a kórházba. Erről teljesen megfeledkeztem, Nádja hozta vissza az emlékezetembe. Hogy létrejött-e valami, nem tudtam, de alakult. Elkezdtem tervezni a következő évet.

2014 július, Brodilovo. Ketten ülünk Nádjával a kertben, az asztalon diktafon. Ezúttal nem csak kép-, de hangdokumentum is készül. Azt játsszuk, hogy budapesti barátaim kérdeznak tőle rajtam keresztül, ő pedig látja őket és beszél róluk. Annyit tud, hogy a barátok írók, magyarok, illetve megmondtam neki a keresztnevüket és a születési dátumukat. Mivel a jövőről is beszél, kívártam egy évet, míg a szó szerinti leiratot, a saját közbeszólásaimmal együtt elküldtem az érintetteknek, akik aztán írásban reagáltak. Előre figyelmeztettem az érintetteket, hogy Nádja nem narratív történetet mond vissza, hanem a maga nyelvi és fogalmi eszközeivel rekonstruál valami nyelven kívüli, kép- és jelszerű érzetet. A karma és inkarnáció története feltehetően szintén fogalmi kapaszkodó egy soha nem látott, hallott, ezerötszáz kilométerre élő, különös foglalkozást űző embernek a meghatározására, vagyis valamelyest úgy kell kezelni, mintha egy álmodandó el, és annak az elemeit próbálhatjuk jó megközelítéssel felfejteni. Nádja mondókat szerkesztve közlöm, kurzíválva az érintettek hozzá fűzött megjegyzéseivel, zárójelben a saját kommentárom.

Viktor, 1962 (...), mondom.

Egészség: oda kell figyelnie az étkezésre, a szívére is nagyon vigyázni kell, van, hogy kiesik a ritmusból, katog. Úgy tizenöt-húsz évvel ezelőtt átélt egy tragédiát, vagy volt olyan élménye, ami nagy hatást tett rá, a mai napig nem dolgozta fel rendesen, ezt húzza maga után, mint terhet. *Emésztési gondjaim éppenséggel nincsenek, a vesémmel sincs gond, viszont a szívritmia tényleg volt pár évig, mikor elvesztettük a lakásunkat – 90-es évek. Talán még most is előjön néha valami belőle.* (Erről fogalmam sem volt, mitől is lett volna.)

Áll még előtte egy megpróbáltatás, ami valamilyen ingatlanokkal kapcsolatos. Ha tud, már most nézzen utána, ássa ki a papírokat, hogy amikor helyzetbe kerül, tudja, hogy jár neki is egy szeglet ebből. *Van neki fivére, ugye? Nagyon vigyázzon vele. Az öcsém az érezte, hogy voltak ügyei, de az nem áll, hogy féltene kellene tőle bármit is.* (A történetet már előtte ismertem, itt nem is részletezném.)

Inkarnáció: Előző életeiben harcias ember volt, mára ebből az maradt meg, hogy nem tud ellenállni a harcnak. És nem is fog, ezzel megy el erről a világról, hogy újra-szülessen. De előző életében lovag volt, olyan ember, aki valamilyen ügyért harcolt, olyasmért, amiért elkötelezett volt. Nagyon erős akarátú, uralkodó természetű ember volt. *Igen, a lovag és az eszmék és a harci játék.* (Viktor komputeres stratégiai játékok iránti szenvedélyéről akkor még nem tudtam. A regényeiben leírt csatajelenetekre gyanakodtam, amikor erről beszélt.)

Munka: Amibe most belefogott, azzal nagyon vigyázni kell, mert lopják az ötleteit. Ne beszéljen senkinek a terveiről, mert nem tudni, kinek kellene. Nem kért szívességet ne tegyen, ez neki a gyengéje. Ami pedig a művészetet illeti ez az éve még egy kicsit nehéz lesz, de az elkövetkezendő tízben egy sor kiadót cserél, sokat ad ki. *Azt én tudom, hogy az ötletekről nem szabad beszélni, de nem a lopástól félek, hanem hogy a pofázás saját magamban elrongálja a lendületet. Nem is mondom el őket senkinek, még a legközelebbi embereknek sem – kivétel, amikor megbízást kapok, mint pl. legutóbb a Möb-ionra, mert hát azt eleve tudják mások is, pl. a megbízók.*

A Zsolnayt tényleg elmondtam a P. Horváthnak, de ő már régóta gyűjthette magának az anyagot hozzá, én csak a lökést adtam meg, szóval nem sajnálom tőle. (A gyakori kiadváltásról is tudtam, a Zsolnay könyvről csak annyit, hogy más előbb írta meg, mint ő.)

Párkapcsolat: Ennek a jóembernek van egy helyes barátja, nincs egyedül. Csakhogyan erős a riadalma attól, hogy mennyire lehet szabad és boldog, mennyire adhatja át magát az alkotásnak, ha van ez a nő. A dilemma úgy szól, hogy átadja-e magát teljesen a nőnek, vagy csak az alkotásnak. És egyelőre a nő világ marad inkább háttérben. A lány rettentő helyes, az a fajta, ahányszor ránézel, mindig csak mosolyog, jólelkű, jószándékú. Hatalmas sztoicizmus van ebben a lányban: nagyon tudja tűrni az emberünk sötét oldalát. Jó lenne, ha meg tudná őt tartani, de kicsit olyan szeles. Rokonszenves flörtölő, a nő, akivel van, mindig önbizalmat meg életerőt kap tőle. Az benne a szép, hogy a kis jót, ami a nőben van, azt úgy felnagyítja, hogy ettől a nő a világ legfontosabb emberének érzi magát. *Ha nem is :), de éppen azért csodálatos. Nem a konkrét esetet látja, hanem nagyjából a viszonyokat és az alapbeállítást.* (Ez azért nem különös, mert gyakorlatilag szó szerint visszamondta, amit én tudtam és gondoltam a két ember kapcsolatáról.)

Judit Ágnes, 1973 (...), folytatom.

Egészség: Pillanatnyilag kimerültek az energiaforrásai, alacsony a vérnyomása. Valamilyen szörnyű diétának vetette alá magát nemrég, ami kárt okozott a gyomrában. Kezdődő gyomorfekélye van, táplálkozzon rendszeresen, mondd meg neki, igyon sok folyadékot. Hajlamos a hízásra, de nagyon bájos, szimpatikus, tényleg érdekesek a vonásai, szép a szemöldöke ... *A gyomrom tényleg fáj mostanában, pedig a diétát 2013-ban csináltam.* (Ezt biztosan nem tudhattam.)

Párkapcsolat. A férfiakat szereti, nem zárkózik el előlük, de követel is tőlük. Csak egyet tévedjen egy fiúcska, máris asztala viszta. Szereti, ha a pasi olyan, amilyennek ő elképzei. De lesz neki kisgyereke. Fiú. Az apa is jó családból való lesz, nem lesznek szegények. Ő pénz nélkül sosem marad, hidd el, bár nem mondom, hogy hajszolná az anyagiakat, csak annyi mindig lesz neki, amennyi kell. Pasiból se olyat keres, aki gazdag, csak a fejében legyen valami, nem feltétlenül kell, hogy tele legyen pénzzel. Amúgy meg szereti a jó társaságot, de alkoholt gyakorlatilag alig iszik, a férfitől meg elvárja, hogy jókedvű legyen, hogy ellentmondjon neki. Ő vizsgáztatja a pasit, próbára teszi. *És a legrosszabb, hogy lesz egy fiam, mert lányom van.* (A felvétel pillanatában JÁ már állapotos volt, amit nem tudtam, de a jóslattal ellentétben, lánya született. Eddigi tapasztalataim szerint Nádja mindenkinek fiút jósol, ha gyereket akar mondani. Ami a párkapcsolati viszonyait és a társasági viselkedését illeti, az teljes egészében az, amit én gondolok róla.)

Inkarnációk: Nem világszépesség, de vonzza az embereket. Méghozzá az olyan embereket vonzza, akik nincsenek feltétlenül jó szándékkal iránta. Na, most figyelj meg, hogy kapcsolódnak a dolgok: ha visszamegyünk az időben, ő rendkívül rokonszenves udvarhölgy volt. Ráadásul Ausztria-Magyarország idején. Innen van neki egy tartása. A gazdagok és nemesek gyerekeit tanította, a többi udvarhölgyét, és rettenetesen művelt nő volt. És ma is így van, hihetetlenül művelt ember. Udvarhölgyként hihetetlen képességekkel rendelkezett. Matematikával is foglalkozott, alkímiaival, amivel akkoriban szokás volt, zenélt is, mármint világi zeneművekkel is foglalkozott. Ez mind benne van ma is, akárhova leteszed, ezek a képességei előjönnek, a zenélést is onnan hozza magá-

val. Nagy karrier előtt áll, de nem fogadja meg a tanácsokat. Ezt mond meg neki, ez villant most föl nekem egy töredék másodpercre. Karmikusan terhelt, hiszen a királyi udvarban élt, onnan ered ez. Ott megvolt benne a fennhéjázás, a kapzsiság, a rátartiság, és ez az újjászületés után is halmozottan nyomokat hagy. Ezt tisztítja most ki magából. Amit ír, abból az előző életem a legjobb, mert az nem bizonyítható. (Az inkarnációs fogalmi kapaszkodó itt Já tanári előéletére utal és az irodalmival párhuzamos zenei képesítésére és pályafutására.)

Krisztián, 1976, (...) folytatom.

Inkarnáció: Ebben a fiúban rengeteg a nőiség, sok benne a gyengédség. Annyira finom, hogy néha naivitásba csap át. Ez azért van, mert az előző életében nő volt. Ez azt jelenti, hogy fejlettebb az intuíciója, mit más férfiaké, és az intuícióját kell követnie, az sosem fogja cserbenhagyni, de még nincs felkészülve arra, hogy hallgasson rá. Szóval, a közeli múltban, úgy körülbelül 1820-as években nő volt. Dolgozott a családi vállalkozásban, amit látok, az egy szerény kislány, nagyon visszahúzódó és szégyenlős. Hosszú haja van. De nem Magyarországon, ő most is Franciaországhoz, vagy Spanyolországhoz vonzódik inkább, ott lehetett. Se gazdag nem volt, se szegény, a családjával együtt dolgozott, leginkább is a vidéki családi gazdaságban, eljárt a piacra. Volt pénz a kezében, ha a kereskedelem felé orientálódik most, akkor kereshet pénzt. De elkeseredett is a fiú. Nagyon zárt a lelke, alig tudtam bejutni. Azért mégis sikerült olvasnom belőle valamit. Az nagy eredmény, ha olvasni tudsz valakinek a lelkében. De alig tudtam bemenni. Pedig most még ő is akarta, hogy bemenjek. Elképzelted milyen, ha nem akarná. Grammonként tudom megnyitni. De az a lelke, ezt ő nem tudatosan csinálja. És ez is azért van, mert nőies, vagyis nő volt. Az apró félelmek és szorongások benne vannak, de nem szabad kimutatnia. Félnie kell, holott egyáltalán nem elveszett. Átbeszéltük különben J-tal, ő is elolvasta, amikor először megpróbáltam neki elmagyarázni, hogy mi ez, nagyon szkeptikus volt, de aztán meglepődött ő is. Különösen azért, mert nem akar úgy tenni, mintha személyesen ismerne, vagy mindent látna, ettől még hihetőbb. (Ebből a fejtegetésből azért is hagytam meg többet, mert ez részben a látó önmagyarázatát is tartalmazza, hogyan értelmezi a saját tevékenységét. Az érzékeny jellemrajz – a karmikus segédnarratíva közbeiktatásával – ebben a formában soha nem fogalmazódott meg bennem, de ez végső soron az összes reinkarnációs vízióra érvényes.)

Égészség. A veséje jó, a tüdeje rendben van. Fizikailag beenged, gyakorlatilag beszkennelem. De a lelke bezár, a teste nyitott. Mi csak eddig kommunikáltunk, többet nem látok. A lelke olyan, mint egy gömb. De ennyire akart beengedni, ennyire mentünk. Ha olyat kérdeztél volna bárkiről, aki kívülről, és nem akarja, akkor azt mondtam volna, hogy bocsánat, Péter, nem megy. Megdöbentett, emésztetem kell. Baromira felkavart, bocsánat, nem veszettül pontos, de nagyon jó helyeken nyúl be. Negyven leszek, azt hiszem a legjobbkor jött! (Mint ahogy volt is olyan, akinél azt mondta Nádja, hogy nem tud a közelébe férközni, mert nem engedi az illető. Ott nem is mondott semmit.)

Endre, 1951. (...), mondom Nádjának.

Inkarnáció. Mit akarsz róla tudni? Ez az ember nagyon messziről jön. Van benne valami orosz eredet. Igor herceg idejéből, vagy II. Katalin idejéből... Ez egy bogatír, látom a vértetét, ahogy abban a korban öltöztek. De

biztosan van valami orosz vonás. Keresse csak meg a gyökereit. Fizikailag is keresse. Hogy kik voltak az ük-ük-ük stb. szülei. Bár lehet, hogy látomásban is megjelenik neki, álmodhat is róla. Férfi volt, és pasi is marad. Titokzatos, mert azt mondja: „én vagyok az isten”. Rettenetesen tiszteli magát. Nagyon. Elvei vannak, szigorú önmagához is. Már a tartása is ilyen. Neki egyetlen női élete nem volt előzőleg. És mindig vezér volt. Most is ilyen. A párkapcsolatokban zsarnok. Na, jó, ez túl erős. Nem adja meg a nőknek az elsőbbséget, nem engedi, hogy elmondják a véleményüket. Ez mind az előző életében szerzett tapasztalatból jön. A gyengébbik nemmel való viszonya arról szól, hogy akkor szexelünk, amikor én akarok, nem amikor te. Ez a bogatírsága. A hatalom kifejeződése. Amúgy meg belevaló, szimpatikus ember, elbájoló, nem látszik rajta a kora. Szépek a vonásai, karizmatikus. És ez a karizma nagyon jól jön neki. Csak a hálójába ne kerüljön az ember... Az ilyesmi olyan, h. az ember elkezd „belelátni”. Pl. az „orosz” – arra sosem gondoltam. (Az orosz inkarnációs eredet újfent egy kreatív metafora a domináns, visszautasíthatatlan maskulinitásra; az orosz rendszerint a hatalmi- és erőpozíció pozíció metaforája. Más kérdés, mennyire van ez átfedésben az Endréről bennem élő képpel – alighanem több ponton is. Vagyis a metafora biztos nem az én tudatomból (vagy miből is) származik, a tartalom mindenképp. És a külsejének a leírása sem tükrözheti a tudatos értékítéletemet, mert ez Endre külsejéről Nádja markánsan feminin álláspontját képviseli.)

Munka: Olyan, mint a kutya: ha egyszer elkapta a csontot, ki nem engedi. Harcol, lekaszabol, ha kell, de az ő akarata fog érvényesülni. Igen, érdeklik a szláv dolgok, beleássa magát az ilyesmibe. A pénzzel nincs gondja. Ha kérész tőle kölcsön tíz eurót, és ad, abban a percben emlékeztetni fog, amikor a határidő lejár. Ha nem adod vissza, leír egy életre.

Végül Orsolya, 1976 (...), mondom.

Inkarnáció. Ja, hát elég ránézniem, látom mennyire excentrikus külsőre, meg csinóska is nagyon. Mintha megrajzolták volna. Nem kis töpszli, egyenesen milydy, tud banni a férfakkal. Méghozzá nagyon jól kezeli őket. Ennek egyszerűen az az oka, hogy előző életében kurtizán volt. Körülbelül akkor, amikor a Kurtizánok tündöklését és nyomorúságát írta Balzac. Rádásul nagyon elit kurtizán volt. Madame. Ez máig hatással van rá. Nagyon ad magára, friss szellemileg, hiú is, persze. Jó csaj, minden tip-top rajta, a frizurája is. Hiú, igen, túl hiú néha. De nálam jó löket a hiúság, pl. sportra, felkelésre, táplálkozásra figyelésre, sok alvásra figyelésre. A frizurán nevettem nagyon – tudod, nem szeretem a saját hajam, de a műhajaim valóban elég jól be vannak löve.

Lélek. Az nyitott, szép. Najszen, majd egy kurtizán lelke bezáródik... Ilyen nincs. Teljesen nyitott a férfivilág felé. Tudod, hogy táplálkozik a férfiakból energiával? Lehet, hogy energiavámpír. Előfordulhat, hogy megfájdul a fejed, ha sokat vagy a közelében. Még szemmel is verhet esetleg. Szereti, ha finoman beszélnek vele. Igaz!!!! És talán nem véletlen, hogy a legközelebb álló barátaim is férfiak – gyakorlatilag egy, max. két kivétellel mindegyik. És hallottam már, hogy ha velük vagyok, nincs más – kiszédem őket. Talán nem vámpírság, intenzitás: amikor velem vannak, mindent akarok.

Égészség. De nagyon vigyázzon a veséjére, mert az égészsége ott van fenyegetve, meg a genitáliákra. Járjon rendszeresen orvoshoz. És lazuljon el. Kicsit figyeljen a tüdejére meg a májára, de nincs vele gond, a vérnyomásával sincs. Jól néz ki, nem hízott el, sokáig lesz még

szép. Öregkoráig. Kilencven évnél is többet fog élni. Ezt szeretném, hahahahaha. A vese nagyon igaz. Állandóan felfázom, itt bajok vannak, a folyadékgyensúlyra is mindig kell figyelnem.

Kapcsolat. Fél a szexualitástól. Kelletti magát, de amint szexre kerülne sor, bezár. Igaz. Ezért volt olyan kevés szeretőm, sok kell hozzá, hogy odáig eljussunk. De a hódítás játék, elképesztően fontos, csak aztán gyors rükev, visszavonulás. Ezért sok férfi megutált, nem értik: ha addig hívtam őket minden jellel, most miért nem. Ez azért van, mert amikor kurtizán volt, telődött vele. Tisztán kurtizán volt. De annak a szexnek semmi köze a szexualitáshoz. Ez lesz a partnere, ez a mostani, nem lesz más, aki így elfogadja. Nem viseli el, ha valaki hangosan rászól. Érdekes személyiség, excentrikus, de okos. Okos, találékony, ravasz. Szegény L. De ő is mondta már, hogy úgy néz ki, ez már így marad. Mivel nehezen létesítek kapcsolatot, ragadok, kapaszkodok abba, ami megvan. És valóban nem viselem a hangos szót sem, szerencsére L-nél ettől nem kell félni, 15 év alatt kiabálás talán ha kétszer volt. Befordulok az erős hangtól, kikészülök. Talán azért, mert anyám nagyon hangos volt. A kedvesét meg sokan sajnálják, mondják, hogy lehet ezzel a kurtizánal együtt élni? Mondják bizony, meg próbálják lebeszélni rólam. De mondom neked, ő nem ilyen. Csak vonzza a férfiakat. Aztán beléjük harap, mint egy hárpia. De nagyon édes amúgy. Hogy aztán gyerek meg ilyesmi lesz-e, azt majd ő dönti el. Ha ő így dönt, mert ő a vezér ebben a szituációban. Olyan nincs, hogy valaki ráerőlteti, mikor szülnön. Nincs, az bizony. Egyelőre az van, inkább nem, kis idő van még. De L. is rám bízta.

Pályafutás. Mondd meg neki, hogy bátran folytassa, amit eddig csinált. Ennek semmi köze a közzéledéshez, amit művel. A közzéledést csak te látod annak, ő ebből meríti energiát. A helyükre teszi a dolgokat, és ennyi. És vigyáz a saját területére, ez van. Rettentő féltékeny. BETEGESEN. És nem csak szerelemben, sajnós. Néha azt érzem, megöl. Barátaimra is ugyanúgy tudok, a kizárólagosságot kedvelem. Kifordít sokszor a féltékenység öngamból. És nem tudom leküzdölni, hiába próbálom. Ebből sok konfliktusom van. Sokat írt már, de még rengeteg áll előtte. Most is épp benne van egy projektben. Azt csinálja, hogy ha leül írni, akkor ír, írás közben bármi is történjen, semmi nem tudja onnan elmozdítani, ha az özőn víz jönne, az se. Összeszedi az anyagot a fejében, a „harddiszke” memorizálja, de senki sem tudhatja meg, miről ír. Igen benne vagyok egy projektben, és igaz, hogy ilyenkor elvadt vagyok, nem érdekel semmi, elutazom, csinálom, addig más nemigen fér a fejembe – a munkáim csinálom ugyan közben, de ha választani kell, az alkotás marad. Amíg nincs meg a TELJES váz és ötlet, addig jegyzetek, magamon próbálgatom, csak ha kikristályosodott, akkor beszélek róla. Már kicsi kora óta karrierista. Van neki lánytestvére is, ugye? A testvére meg a teljes ellentéte. A lánytestvére jóval szebb nála. Meg szimpatikusabb is. Nem is fogja mutogatni a konkurenciát. Ők két külön világból származnak. Igen, a húgom szebb, gyerekmóddal volt, és ő sokkal kedvesebb is, szereti szervezni a társaságot, az életet. Tényleg ég és föld, mégis közel állunk egymáshoz. De fontos, hogy nem konkurencia, azt nem bírnám.

Jó és tehetséges író, szimpatikus nagyon, tiszta a lelke, makulátlan; nem használ mágiát. De az a kurtizánság benne, az nagyon erős. Viszont nyitott a világra. Na, egy példa: ha te most ezt lefordítod neki, amit most mondtam, ő ezt magába szívja, úgy értelmezi, mint tanácsot, és ennek hatása lesz rá. Rajtad keresztül jut el oda, úgy tekinti, hogy törődtek vele. Igen, a mostani munkámban

épp a magam mozgatórugói után nyomozok, próbálok szigorú lenni. Hogy végre tisztán lássam magam!

Úristen. Ez most betalált. Gyakorlatilag minden igaz. (Ehhez nehéz bármit is hozzátennem. A kurtizán asszociáció, nyilván, nem származhat tőlem, de ennyire pontosan akkor se lehetne valakit leírni, ha közben a fényképét nézné.)

Maradva a Varázshegynél: a regény két ideológusa, Settembrini és Naphta teljes egyetértésben legyintenek ezekre a szokatlan portrékra: ők ebben szintiszta spiritizmust látnának, márpedig a felvilágosodás oldalvívén felevenítkelő spiritualizmus (teozófia, antropozófia, okkultizmus stb.) legalább annyira vállalhatatlan volt az egyre szigorúbban szakosodó, racionális humán- és társadalomtudományok számára, az egyházak szemében pedig minden „mágia” a sátánnal cimborál. A 19. század második felében Európából Európába, főleg Németországba átszivárgó okkultizmus prófétái olyan mértékben túljátszották a performanszaikat, hogy (durva közelítéssel) megérdemelten váltak közneveltség tárgyává, de legjobb esetben is a tudomány mostohagyerekeivé, ahogy egy Heather Wolfram nevű kitűnő szerző fogalmaz. És, persze, a tudás/megismerés jogáért folytatott vesztés harcból, az „ariozofia” a perifériáról érkezve lassan összebútorozott a modernitás másik zabigyerékével, a náciizmussal, megkísértette egymást a két vállalhatatlan ideológia, majd a második világháború után, a hatvanas években, a legváltozatosabb formákat öltve bukkant fel a mindenkor alternatív mozgalmak háttéreszméjeként. Közép- és Kelet-Európában, de még a Szovjetunióban is az államszocializmus idején földalatti teozófus és antropológus sejtek pátyolgatták az „okkult tudományok” emlékeztetőt, majd a rendszerváltás után a new-age-dzsel kevert ezoterikus misztifikációkkal vigasztalta magát a populáció jelentős része az egyre követhetlenebb változások közepette: ez lett a legmasszívabb alternatív ideológia a mindent átható társadalmi anómia közegében. És, nyilván, a tömeges szkepszis kiterjedt mindenre, ami hivatalos, mainstream – a történelemtől a táplálkozásig, a betűhasználattól (vö. rovásírás) az igazságszolgáltatásig, az egyháztól a gyógyászatig, a közgazdaságtól a fizikáig stb. –, a tudás hegemóniájára törő narratívák elvesztették a tekintélyüket, hiszen az ellenségesnek tekintett mindenkor hatalommal hozzák hírbe.

Csak hogy amikor Nádját hallgatjuk, félretehettük az ideológiát, üdvtant, hitet, életmódot, társadalmi narratívát, auralitást, nem merülhet fel az üzérkedési szándék, a hatalmi játszma gyanúja, vagyis nem szkepszis, hanem fajejűség lenne eltekinteni attól, hogy „valami tényleg létrejön”, ráadásul olyan „valami”, amiből nem sétálhatunk ki, mint Mann hőse a szeánszról. Nádja portréiban az emberekhez társított képzetek pontosak, legalábbis semmiképp sem olyanok, amiket sem én, mint az őket ismerő közvetítő, sem ők maguk természetükkel ellentétesnek mondtak volna. Tény, hogy minél pontosabban ismerem az illető magánéletét, annál „nyitottabb” Nádja előtt. De ez csak tendenciájában igaz, a részletekben nem feltétlenül. Ez két lehetőséget vet fel: 1. Amennyiben az én agyamból szűri le a képzeteket, kiderülne, hogy meglepően kreatív vagyok a metaforagyártás terén; akkor a kérdés csak az, hogyan jut be oda, és milyen formában veszi át a képzeteket. És még mindig hiányzik a magyarázat arra, honnan tud arról, amiről én nem: például az egészségre vonatkozó részleteket, vagy miből érezte meg JA terheességét, bár itt előfordulhat, hogy emlékezetem valamely zugából és elő kimondatlan

következtetéseket, létező, de elfojtott tartalmakat, sejtéseket, téveszméket stb. 2. Rajtam, a közvetítőn keresztül tényleg eljut valamihez, ami ezeket az embereket megmutatja neki? Ezt a józan ész nevében meg kellene tagadnunk, ha meg nem, akkor mi az, és hogy jut el hozzám?

Az agyfejtés és távolbalítás technikai részének magyarázata továbbra is a természettudomány illetékességi körébe tartozna, bár az említett von Schrenck-Notzing báró már 1891-ben megállapította a „Fizikai kutatások társaságának közleményében”, hogy „amennyiben igaz, hogy az egyik agy hatni tud a másikra az ismert érzékszervek közbeiktatása nélkül, akkor ez a felfedezés korszakos jelentőségű, és messzire vezethet”. Azóta minden nagyhatalmat megkísértett az úgynevezett „para” jelenségek kvázi-titikos kutatásának a lehetősége, de ezek a 90-es évekre egytől-egyig elhaltak. Feltehetően belátták, hogy semmiféle hadászati célra nem használhatók, a gyógyászatban semmivel sem hatékonyabb a tablettánál (sőt...), a jövőről csupa badarságot mondanak, és ezen túl meg elég szertelenek, nehezen intézményesíthetők, így adóztatni is körülményes őket. A léleklátás megmaradt a szegények pszichoanalízisének, kikerült a tudomány érdeklődésének fősodrából. Ez ráadásul egybeesett a globális hálózatok igényének felmerülésével, műszaki megvalósításával, és a transzcendens, ahogy Umberto Eco a *Foucault-ingában* megfo-

galmazta, fokozatosan átköltözött a cybertérbe: Annuska és Aszibe „mágikus segítői” és „lélekvezetői” új szerepre találtak egy globális hálózatos információáramlásban. De legalábbis kiverekedtek magukat abból az evolucionista gettóból, amit Lévi-Strauss és a (vallás)szociológia klasszikusai a „mágiának” szántak.

A kérdés tehát semmiképp sem az, hogy létezik-e ilyesmi, és ha már egyszer igen, akkor hogyan működik, hanem az, újírja-e egy ilyen jelenség megértése a szellemi közegünket alkotó történetek jelentős részét, meg kell-e foltozni azt a hálót, amit Clifford Geertz szerint az ember (pókként) jelentésekből maga köré fon, hogy legyen mibe kapaszkodnia, vagyis nevezzük a nevé: a kultúrát, és ezen belül is a vallásokat és hiedelmeket, az összes számánál, mágussal, karizmatikus vezetővel, misztikus szenttel és prófétával együtt. Vagy ne is menjünk ilyen messzire: képes-e a három német úriember által a 19. században körvonalozott, azóta diadalmas és modernizáló „életelmélet” szembesülni azzal, hogy létezhetnek párhuzamos megismerési és kommunikációs formák, melyek korról korra és kultúrától kultúrára új küllemet öltve túlélnek, vagy továbbra is csak azt hajlandó észrevenni, aminek a működésére ön maga számára elfogadható téziseket tud kimondani.

Egy kicsit azért szkeptikus vagyok.

SZÉCSI NOÉMI

A világ vége

A hatvan körüli férfi egy szál ingben ácsorog a liftben, amikor beszállok. Ősz haja és szakála van, mint a Mikulásnak.

– Hideg van – indítványozom a témát a tíz emeletig tartó utazásra.

– Ilyenkor már nappal is fagy – feleli a kanadai tél teljesítményére büszkén. Összehúrom magamon a polárkabátot, majd végigmérem az ő lenge öltözetét:

– Nem fog így fájni?

– Csak táncolni megyek a sarki bárba – magyarázza a fehér hajához illő vidámsággal.

Vagy a lifttel süllyedünk, vagy a kozmopolita szuperegóm alatt rejllő kelet-európai tudatalatti rándult összeijedtében: szabad ezt? De a rándulás csak egy pillanatra tart, mint minden olyan alkalommal, amikor gondtalan és felszabadult embereket látok, akik azt csinálják, amihez kedvük van. Visszanyerem az önuralmam, földet érünk. Némán, de udvariasan mosolyogva ballagunk a kijárat felé. Ha este hat után megyek le tejért, a toronyházunk bejáratától jobbra eső első kirakatban mindig ezüstflitertes ruhába bújt nagydarab alakok hátát látom, körömpipőtől megfeszülő izmos férfivádlakat, körülöttük félkörben felszejlő közönséget.

Liftből útitársam a transzvesztitabárnál leválik, én a helyi melegközösség fútcáján átkelve – sűrűn előforduló bárók és szexshopok, szívárványos zászlók, szexi rendőrflúk és kigyúrt lányok a tűzfalakra festve – folytatom az utam a hangárszerű szupermarketbe, ahol vegán és vegetáriánus, laktóz- és gluténmentes, nem bio, de főleg bio, teljes kiőrlésű, cukormentes, tejmentes, lisztmentes és energiamentes, amúgy pedig a világ minden pontjáról származó, és felőlem nézve többnyire egzotikus konyhákhoz szükséges áruk között válogathatok. Együtt sodródva az örökbefogadott gyermeküket terelgető melegpárokkal, jól-rosszul lemosott sminkű transzférfiakkal, idős ázsiai nőkkel, ránézésre indiai és

afrikai eredetű diákokkal, etnikailag úgyszintén meglehetősen sokszínű, rendületlenül udvarias és jókedvű pénztárosoknál fizetve.

Nem vitás, kissé világvége hangulat van.

Mert itt, Toronto belvárosában már vége van a fehér, heteroszexuális középosztály és a hagyományos családok uralmának, meg az európai származású ember fensőbbiségének a világban. Lelkileg nem rendít meg annyira, mint kellene.

Mert „ostoba kurva” vagyok – ahogyan az internetes trollok célratorősen megfogalmaznák hasonló esetekben –, „akiből már az életosztón is kivestett”. De nem elsősorban azért. Ha az ember Kelet-Európában született, és nem fogékony a kompenzációs nacionalizmusra, akkor eleve a teremtés veszteségének érzi magát, ezt szívta magába az undorítóan gejl szocialista óvodai kakaóval. Ráadásul nő is vagyok, jobban megszoktam, hogy nem a világ urai közé tartozom.

Pedig biciklire ültem. A nők ugyanis biciklin érkeztek meg az emancipációba, ezt éppen a feministákat gúnyoló 19. századi ábrázolások értették meg velem. Ime egy 1895-ös sztereotípiá – vagyis két egymás mellé nyomtatott, látszólag egyforma, de egy sajátos lencsén át nézve háromdimenzióssá váló fénykép – a torontói bohapiacról: a gyerekek a padlón játszanak, omlik a vakolat, de a nő, ahelyett hogy rendet rakna, biciklizni megy. És előtte még van képe kipucoltatni a cipőjét a mosás előtt ácsorgó férjével... Aztán egy másik: a férfi házimunkát végez, a nő biciklin a dolgára siet. Egy harmadik: a férfi mosogat, a nő meg olvas, de azért ott van letámasztva mellette a bicikli...

Persze sokkal bizarrabb úgy olvasni arról, hogy odahaza a konzervatív politikusok leparancsolnák a nőket a szimbolikus bicikliről, hogy egy észak-amerikai nagyváros melegnegyedének peremén, egy transzvesztitabár mellett lakom. Az egyik barátom váltig állítja, hogy ott-

SZÉCSI Noémi
Finnugor vámpír
Európa, 2002

Kommunista Monte Cristo
Európa, 2006

Utolsó kentaur – társadalmi lektűr
Ulpius ház, 2009

Nyughatatlank
Európa, 2011

Gondolatolvasó
Európa, 2014

(Fehér Bélával)
Hamisgulyás
Hadikönyha
a 20. századi Magyarországon
Helikon, 2015

(Géra Eleonórával)
A budapesti úrnő
magánélete

(1860–1914)
Európa, 2015

„A világ mint nyelvlecke”
Magyar Lettre Internationale, 99